

Brabants Dagblad telde vele titels

Bossche krant waaide met alle winden mee

Jac.J. Luyckx

Meer dan een dozijn namen passerden de revue vooraleer, in 1959, de titel *Brabants Dagblad* z'n entree maakt in de geschiedenis van 'de Bossche krant'.

'Dat is 45 jaar geleden. Het zou heel mooi zijn als bij de vijftigste verjaardag van deze titel het hoofdstuk *Brabants Dagblad* aan de geschiedenis van de *Bossche krant* zou kunnen worden toegevoegd.'

Deze hartenkreet laat Jan de Wit zich ontvallen als hij in een boeiend interview – zie elders in dit blad – vertelt over zijn even gigantische als interessante verzameling oude kranten, waarin hij de geschiedenis van de Bossche krant weet verweven. Een geschiedenis, die op 2 juli 1771 begint met de verschijning van de eerste 's-Hertogenbosche Dingsdagse en Vrydagse Courant, uitgegeven door twee Bossche drukkers, L.J. Bresser en C.A. Vieweg. Het is tegelijk de eerste krant van Noord-Brabant.

Jan de Wit: 'De krant betekende in die tijd niet veel meer dan het overbrengen van mededelingen en nieuwsfeiten aan de bevolking. Onderworpen aan censuur, onthield de krant zich van commentaar op het door de (stedelijke) overheid gevoerde beleid.' Deze schijnbare neutraliteit was gedurende het hele bestaan van de toenmalige krant kenmerkend, ongeacht de eerste naamsverandering in: 's-Hertogenbosche Vaderlandsche Courant. 'Sterker nog', concludeert Jan de Wit, 'het waren juist de naamsveranderingen die de lezer onbewust attenderden op het feit dat de krant met alle winden meewaaide'. Zo heette de Bossche krant tijdens de Franse overheersing (1810-1813) *Journal du Département des Bouches du Rhin*, die bovendien half in het Nederlands en half in het Frans verscheen. Om meteen na de verdrijving van de Franse bezetters compleet te vernederlandsen in *Dagblad van het Departement der Monden van den Rijn*. Deze – wat Jan de Wit noemt: – 'schijnheiligheid' moest vroeg of laat reacties uitlokken. 'De oprichting van een nieuwe krant kon dan



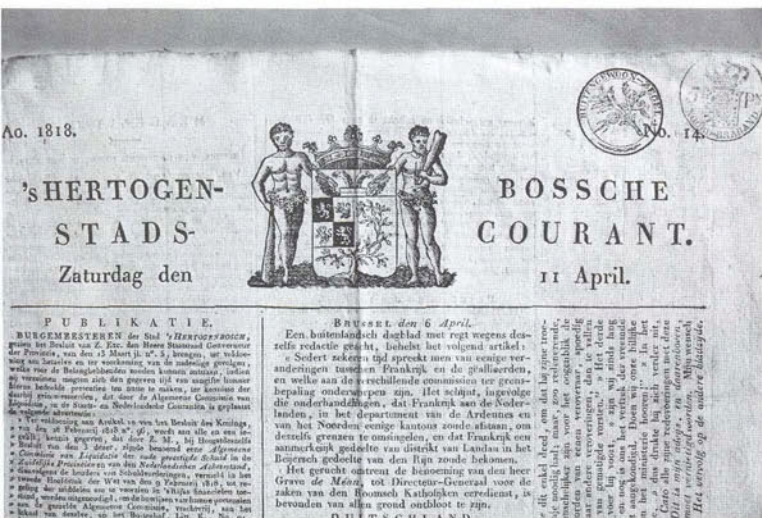
Bossche kranten uit 1812 en 1814 (Foto: Olaf Smit)

ook niet uitblijven. De oudste krant van 's-Hertogenbosch, inmiddels herdoopt in *Provinciaal Dagblad*, kreeg concurrentie!

Oppositie

Op 2 april 1829 verscheen het eerste nummer van *De Noord-Brabander*, uitgegeven door de gebroeders Langenhuisen. Dit katholieke nieuwsblad verscheen, tot de opheffing van het beruchte dagbladzegel in 1869, driemaal per week. Jan de Wit: 'De Noord-Brabander' ondersteunde de toenemende ontevredenheid over met name het kerkelijk- en onderwijsbeleid van Koning Willem I. Het blad behoorde daarom tot de oppositiepers en stond bekend als een kritisch blad. Geen krant schijnt zo gehaat en gevreesd te zijn geweest bij de gevestigde orde als *De Noord-Brabander*. Ondanks een censuurperiode van acht jaar (1831-1839) verrichtte het blad belangrijk werk. Het heeft bijgedragen aan een groeiend zelfbewustzijn onder de zuidelijke, vooral katholieke bevolking.'

Op 1 maart 1895 hield *De Noord-Brabander* op als zelfstandig dagblad te bestaan. De krant ging een fusie aan met een ander katholiek dagblad, dat vanaf 1 januari 1892 in 's-Hertogenbosch verscheen: *Het Noordbrabantsch Dag-*



Een Bossche krant van 1818. (Foto: Olaf Smit)



Het 'Huisgezin' van 18 juli 1870 met als belangrijkste bericht dat Frankrijk aan Pruisen de oorlog verklaard heeft. (Foto: Olaf Smit)

blad. 'Dit blad, dat haar ontstaan te danken had aan het groeiende verzet tegen het progressieve katholieke kamerlid Schaeppman, kende een duidelijk conservatieve inslag, maar desalniettemin werd een fusie aangegaan met *De Noord-Brabander*.' De nieuwe naam: *De Noordbrabantse – Noordbrabantsch Dagblad*. 'Ook van deze krant mag gezegd worden dat ze de sociale actie in krantkrachtig steunde.'

Huisgezin

Op 1 oktober 1910 vond wederom een fusie plaats met opnieuw een katholiek, maar nu landelijk dagblad: *Het Huisgezin*. 'Het Huisgezin bestond al sinds 1869 als reactie op het al te progressief bevonden maatschappelijke en politieke klimaat. De naam verklaart dit al enigszins. Door de fusie werd de titel *Het Noordbrabants Dagblad – Het Huisgezin*, in de volksmond kortweg *Het Huisgezin*.' Als alle kranten had *Het Huisgezin* het in het economische dal van de Eerste Wereldoorlog erg moeilijk. Voor de toenmalige eigenaar, de firma Lutkie en Cranenburg, aanleiding om de krant over te doen aan Teulings Drukkerijen. 'De krant richtte zich meer op de stad en bleek daarmee de Bossche bevolking op zijn hand te krijgen en werd, mede door het verleggen van de aandacht van het landelijke naar het Brabantse nieuws, een geduchte concurrent voor het nog steeds bestaande *Provinciaal Dagblad* (vanaf 1853 genaamd *Provinciale Noordbrabantsche en 's-Hertogenbosche Courant*).' Gedrukt bij de uitgeverijfirma Arkesteyn en Zoon, in de volksmond 'de krant van Arkesteyn'.

Vrije Pers

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog had 's-Hertogenbosch dus twee dagbladen, al snel gecensureerd door de Duitse bezetter, die de beide bladen in 1941 bovendien tot een fusie dwong. Onder de naam *De Noordbrabantsche Courant* heeft deze fusiekrant zijn bestaan letterlijk gerekt tot het einde van 1943. Het blad werd, vanaf 3 januari 1944, opgevolgd door *De Nieuwe Brabantsche Courant*, die overigens daags na de bekende 'Dolle Dinsdag' strandde. Na de bevrijding van de stad in oktober 1944 werd door een groepje vertegenwoordigers van voormalige illegale bladen de stichting *De Vrije Pers* opgericht. Het gelijknamige dagblad zag voor het eerste het levenslicht op 13 november 1944. Maar, aldus Jan de Wit, 'de roep om een katholiek dagblad, dat *De Vrije Pers* absoluut niet was, deed een groepje (katholieke) voormalige illegale werkers besluiten *Het Provinciaal Noordbrabantsch Dagblad* op te richten. Dat betekende al snel, op 17 april 1945, het einde van *De Vrije Pers*.' Met een duidelijke verwijzing naar de periode van voor de fusie van 1941, werd *Het Provinciaal Noordbrabantsch Dagblad* in 1946 *De Provinciale Noordbrabantsche Courant – Het Huisgezin*, een naam die in januari 1959 plaatsmaakte voor: *Brabants Dagblad*.

Noot

Alle genoemde kranten – vanaf 1771 – zijn (met uitzondering van *De Noord-Brabander*) in het afgelopen decennium verfilmd en in die vorm in de studiezaal van het Stadsarchief te lezen.